

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Svar till Jes Wienberg

Lovén, Christian

Fornvännen 2009(104):4, s. 306

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/2009_306a

Ingår i: samla.raa.se

Svar till Jes Wienberg

Mitt intryck är att Jes Wienberg och jag nu är tämligen överens om absidernas bakgrund. Han vill fortsatt se dem som religiösa symboler medan jag är mera tilltalad av tanken på *conspicuous consumption*, men det är en trevlig utgångspunkt för fortsatta diskussioner. Det för mig viktigaste är att en tankegång i hans artikel från 1997 som oförtjänt börjat få fäste – att absiden skulle vara en juridisk markör – överges.

En kort randanmärkning bara. Uppdelningen mellan *regnum* och *sacerdotium* fanns inget skäl

för mig att gå in på. Jag var ute efter att precisera biskopens höghetsrätt, eller snarare på vilka sätt biskopen kunde sakna höghetsrätt. Det viktiga var att cisterciensernas exemption var något helt annat än att kyrkor låg under världsliga personers patronats- eller egendomsrätt.

Christian Lovén

Orrebacksgatan 4

SE-415 06 Göteborg

christianloven@hotmail.com

Lovén och absidernas innebörd

En gammal sanning säger att det första, och ofta enda, folk läser i en ny avhandling är förordet. Att det inte alltid stämmer påvisas genom Christian Lovéns debattinlägg om absider (2009a). Lovén kritiserar Jes Wienbergs artikel (1997) om de romanska absiderna och deras möjliga innebörd. I korthet underkänner Lovén Wienbergs slutsats att absiderna på något sätt skulle vara kopplade till biskopens överhöghet. Detta eftersom Lovén anser att de fakta Wienberg presenterar är alltför svaga och/eller felaktiga. Och med det anser sig Lovén även ha belagt att jag når fel i resultat i min avhandling: »Ett försök att återföra hypotesen [dvs Wienbergs slutsats] till ett konkret källmaterial i Sverige har gjorts av Johan Runer (2006) ... även i Runers tappning är hypotesen ohållbar».

I förordet till min avhandling (Runer 2006, s. 3) står: »När jag genom studier av de geometriska jordebokskartorna kontra kyrkornas utseende tyckte mig förstå vad de romanska planformerna innebar var jag först rädd för att ämnet skulle vara för djärvt, att döma av den respons jag fick. Med upptäckten av Jes Wienbergs artikel i ämnet bestämde jag mig trots allt för att göra de romanska kyrkorna till mitt hu-

vudmaterial.» Det var alltså studiet av de geometriska jordebokskartorna, och inte Wienbergs artikel, som var utgångspunkten för min slutsats om absidernas betydelse.

Ursprungligen påbörjade jag en avhandling med vikingatida/tidigmedeltida skatt- och myntfynd som utgångspunkt. De romanska kyrkorna studerade jag som ett referensmaterial. I samband med det undersökte jag även de geometriska jordebokskartor som upprättats över kyrkbyarna och prästgårdarna. Ganska snart framträdde ett tydligt mönster: vissa prästgårdar hade sin odlingsmark huvudsakligen samlad i ett sammanhållet ägoblock, medan andra hade sin odlingsmark i fullständig ägoblandning. Jag prövade olika förklaringar till förhållandet: senare skiften, reformationen, skilda naturgeografiska förhållanden o.s.v.

Slutligen insåg jag att till prästgårdar med odlingsmarken huvudsakligen samlad i ett sammanhållet ägoblock knöt sig romanska absidförsedda kyrkor, medan till prästgårdar som hade sin mark i fullständig ägoblandning knöt sig romanska kyrkor med rakt avslutat kor. Och därifrån nådde jag slutsatsen att absid eller inte absid var en fråga om olika ägoförhållanden. Gen-